

Každé společenství zakládá mravní řád. FF UK si připomíná památku profesorky Růženy Vackové

23. dubna 2021 uplyne 120 let od narození významné osobnosti české klasické archeologie a českého protifašistického a protikomunistického odboje.

Filozofická fakulta UK se s úctou obrací k památce osobnosti, která přečkala věznění dvou zločinných režimů, nikdy nepřestala pečovat o zájmy svých studentů, kolegů a přátel, neustala v intelektuální práci ani ve ztížených podmínkách a nikdy se o své vědomosti a postoje nepřestala dělit s okolím. Schopnost profesorky Růženy Vackové jednat podle hlasu svého svědomí netratí na působivosti v žádném století a vysoce relevantní je právě dnes, tedy 23. dubna 2021.

„Růžena Vacková je naší generaci klasických archeologů známá hlavně prostřednictvím osobních vzpomínek profesora Jana Bouzka, který během svých přednášek opakovaně vyzdvihoval její mravní integritu, všeobecný rozhled, ale například také bytové semináře, které u sebe doma organizovala. Její odborné studie dnes sice mohou být překonané, ale její osobnost, hodnoty a životní odkaz nám byly cíleně vštěpovány – i proto jsou s námi i nadále.“

doc. PhDr. Peter Pavúk, Ph.D., ředitel Ústavu pro klasickou archeologii FF UK

Růžena Vacková se narodila 23. dubna 1901 jako nejstarší ze tří sourozenců ve Velkém Meziříčí. Její otec byl lékařem a spoluzakladatelem Československého červeného kříže, později působil jako ředitel Státního zdravotního ústavu v Praze, patřil také do okruhu Čapkových pátečníků. Rovněž matka byla

společensky i politicky aktivní, angažovala se například v hnutí za rovná práva žen.

Po maturitě na klasickém gymnáziu v Brně nastoupila Růžena Vacková v roce 1920 na FF UK. Zásadním způsobem ji ovlivnilo studium dějin umění u profesora Vojtěcha Birnbauma a přednášky z filozofie a estetiky u Otakara Zicha, intenzivně se také zajímala o divadelní vědu. Těžištěm jejího odborného zájmu se nicméně stala antická kultura. Již během studií se stala asistentkou profesora klasické archeologie Hynka Vysokého a v roce 1925 obhájila disertační práci, v níž se zabývala vývojem antického portrétu.

Následujícího roku absolvovala stipendijní pobyt v Německém archeologickém ústavu v Římě, kde na ni silně zapůsobil bezprostřední kontakt se starověkými památkami. Věnovala se zejména studiu římských historických reliéfů. S dvojdílnou publikací na toto téma se v roce 1930 habilitovala v oboru klasická archeologie.

Coby soukromá docentka se ve své přednáškové činnosti zaměřila především na egyptské, řecké, římské a provinciální umění, zpracovávala rovněž hesla z oboru archeologie a kunsthistorie pro Slovník jazyka českého, Ottův slovník naučný a Masarykův slovník naučný. Věnovala se však i estetice a divadelní vědě – významná je v tomto směru především její publicistická činnost, zejména divadelní kritiky publikované v Národním středě či kulturně-politické eseje vycházející v revue Tak. Teatrologickému tématu zasvětila i monografii „Žena v českém umění dramatickém“. V roce 1939 vydala soubor esejí „Sokrates, vychovatel národa“ – její statečné a pevné morální postoje, jež stavěla nad osobní zájem, hluboká víra ve vyšší princip

mravní, úsilí o vzdělávání mladých lidí i nelehký osud slavného athénské filozofa ji v mnoha ohledech připomínají.

V pedagogické činnosti neustávala ani za okupace v době uzavření českých vysokých škol; tehdy organizovala přednášky ve svém bytě. Stejně jako její bratr a švagr, popravení během okupace, se aktivně účastnila protinacistického odboje – ukrývala vysílačku a poskytovala svůj byt k tajným schůzkám odbojové skupiny. V roce 1944 byla zatčena a odsouzena k trestu smrti. Před vykonáním rozsudku ji zachránilo povstání v pankrácké věznici v květnu 1945.

Pod vlivem bolestných zážitků z konce války se silně přimkla ke katolické církvi – stala se lektorkou sdružení Studia catholica a členkou katolického hnutí Rodina. Spolupracovala s týdeníkem Katolík a stýkala se s předními osobnostmi katolické církve – k jejím blízkým přátelům patřil zejména p. J. Zvěřina či p. O. Mádr.

V roce 1946 se stala ředitelkou Ústavu pro klasickou archeologii FF UK a jako druhá žena v české historii byla roku 1947 jmenována mimořádnou profesorkou se zpětnou platností od roku 1941. V roce 1948 vyšlo její šestisetstránkové teatrologické dílo „Výtvarný projev v dramatickém umění“, které sepsala během války. Její mimořádně úspěšnou a slibnou akademickou dráhu však ukončil komunistický puč v únoru roku 1948.

Jako jediná z univerzitních pedagogů tehdy pokládala za svou mravní povinnost osobně podpořit protestní pochod studentů na Pražský hrad. Jako jediná z profesorského sboru UK se také postavila proti vyloučení účastníků této akce ze studií a veřejně deklarovala své přání sdílet jejich osud. V důsledku těchto rozhodnutí musela profesorka Vacková ukončit svou veřejnou přednáškovou činnost a v roce 1950 si svými protirežimními postoji vysloužila vyloučení z akademického sboru Univerzity Karlovy.

Stejně jako za války však pokračovala v pořádání domácích přednášek a debatních kroužků, aktivně se také podílela na činnosti církevního hnutí Katolická akce. V roce 1952 byla jako „špionka a agentka Vatikánu“ v rámci politického monstrprocesu Mádr a spol. odsouzena k 22 letům odnětí svobody za velezradu.

Během výkonu trestu prošla Růžena Vacková řadou věznic. Ze svých zásad neslevila ani tam – odmítala žádosti o milost vyhotovené jejími příbuznými. V dopise adresovaném generálnímu tajemníkovi OSN během jeho československé návštěvy v roce 1956 se brala za práva politických vězňů. Za zlepšení nelidských podmínek v ženských věznicích držela i protestní hladovku. Pokračovala také v pedagogické činnosti a přednášela svým spoluvězenkyním o výtvarném umění a estetice. Pevnost v názorech a postojích její cestu na svobodu neusnadňovaly – komunistický režim ji podmíněčně propustil na svobodu až v roce 1967. Za mřížemi tedy strávila dlouhých 15 let.

Pobyt ve vězení ovšem Růženu Vackovou nezlomil – hned v roce 1968 se stala členkou přípravného výboru Klubu bývalých politických vězňů a v lednu 1977, ve věku 75 let, byla jednou z prvních signatářek Charty 77.

Růžena Vacková zemřela na následky mrtvice v roce 1982. Akademické dráze obětovala svůj soukromý život, úspěšnou akademickou dráhu obětovala svým morálním zásadám. Ve své odborné a pedagogické činnosti však neustala, přestože jí nacisté i komunisté znemožnili kontakt s vědeckým světem i odbornou literaturou.

Její Vězeňské přednášky, které zaznamenaly spolutrestankyně D. Skálová a D. Šimková, vydal archiv Univerzity Karlovy knižně až po její smrti. Posmrtně také vyšlo její dílo „Věda o slohu“, jímž rozvíjela a završila odkaz svého učitele V. Birnbauma.

28. října 1992 jí prezident Václav Havel in memoriam udělil

Řád Tomáše Garrigua Masaryka za statečnost a celoživotní vědecké a pedagogické dílo. Za svůj přínos vzdělání také posmrtně obdržela Zlatou medaili Univerzity Karlovy.

„Souhlasím s názorem pana děkana, pokud jde o události posledních dnů, ale scházelo mi konstatování, že každé společenství zakládá mravní řád. O povaze mravního řádu soudím podle kritérií. Zajímala by mne kritéria, kterými se řídilo vyloučení profesorů a hlavně studentů. Pokud jsem byla svědkem a pokud jsem se účastnila manifestací, prohlašuji, že to byly skutečné manifestace a nikoliv demonstrace, poněvadž výkřiky, které jsem slyšela, nebyly ani politické, ani hospodářské povahy. Naopak byly povahy mravní a byla-li kritériem vylučování posluchačů účast na manifestaci, pak chci sdílet jejich osud.“

Komentář profesorky Růženy Vackové
přednesený během schůze
profesorského sboru 4. března 1948,
jímž se postavila na stranu studentů
a kolegů účastnících se únorového
pochodu na Hrad ve prospěch
prezidenta Edvarda Beneše.

autorka: Mgr. Lenka Vacinová, PhD., Ústav pro klasickou archeologii FF UK, s přispěním Zuzany Válkové